

Димка МИТЕВА

БЛАЖЕ КОНЕСКИ, ВРАНЕШНИЧКИ АПОСТОЛ,
СКОПЈЕ 1956 ГОДИНА

СВЕДОШТВО ЗА КУЛТУРНИОТ ПОДЕМ НА
МАКЕДОНИЈА

Едиција: Издавање на нашето ракописно наследство
(X–XVI век)

„Просветен работник“, година XXXVI,
број 691 од 31. 1. 1989, стр. 7.

Втората книга од многу значајната едиција „Стари текстови“ на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје е „Вранешничкиот апостол“ (апостолот е една од книгите што се користат во православната богослужба). Нејзиниот ракопис го има обработено пред повеќе од три децении (1956 година) проф. **БЛАЖЕ КОНЕСКИ**, кој што врз основа на забелешката во него Прислания Попъ Јованомъ из села Вранешница“ (Кичевско) и го има наречено Вранешнички апостол.

„Упадливо е дека забелешката – пишува приредувачот – во која се споменува селото Вранешница е напишана на руски јазик. Тоа наведува на мислата, нели е заправо и овој ракопис добавен од познатиот собирач на старини и етнографско-фолклорни материјали – Стефан Верковиќ, кој својата збирка на стари текстови ја збогатил со ракописите што ги зел од манастирот Слѣпче Продром (селото Вранешница не е многу оддалечено од овој манастир). Верковиќ ја носел својата збирка на распродажба во Русија, па не би било чудно, забелешката за која зборуваме да укажува на тоа дека и нашиов ракопис, пред да стигне во Загреб, патувал во Русија.“ (стр. 9) Меѓутоа, проф. Конески не можел од споредувањето на ракописот од белешката и од некои автографи на Верковиќ „со полна сигурност“ да утврди дека забелешката

навистина потекнува од Верковиќ. Затоа „Неговото (на Верковиќа) учество во изнаоѓањето на Вранешничкиот апостол останува сепак само многу веројатна претпоставка“ (стр. 9).

Овој писмен споменик е настанат во Македонија во втората половина на XIII век. Тоа е утврдено врз основа на неговите палеографски особености. Во науката споменикот е различно датиран: дека не е помлад од XIV век“ (Н. Ружиќ), дека е од XIII век (Б. Цонев), дека е од втората половина на XIII век (В. Мошин). Проф. Конески, согласувајќи се со последното мислење, укажува „дека има основа за едно вакво поместување и дека, при поголема претпазливост, може да се мисли и на крајот на тој век“ (стр. 17), излегувајќи од палеографските особености на споменикот.

Споменикот се чува во Архивот на Југословенската академија (ЈАЗУ) во Загреб, во кој, како што е познато, има и ред други споменици од Македонија, најмногу од збирката на австрискиот конзул во Солун во минатиот (XIX) век Антун Михановиќ. Проф. Конески, да повториме, врз основа на споменатата забелешка (на руски) укажува дека овој ракопис, пред да стигне во Загреб, патувал во Русија. Меѓутоа, не се знае точно како е оттаму пренесен во Загреб во 60-тите години на минатиот век.

Изданието содржи голема студија за овој писмен споменик од перото на проф. Блаже Конески. Во неа се зборува за тоа што претставува и што содржи споменикот (стр. 9–12), а потоа подробно се анализираат неговите особености: графички (стр. 12–160, фонетски (стр. 17–30), граматички (стр. 30–45), лексички (зборовни, стр. 45–57) и, на крајот критички се разгледува текстот на апостолот спореден со текстовите на други апостоли (стр. 57–66).

Вранешничкиот апостол е „пишуван со ситно право писмо и оддава сигурна рака“ (стр. 12). Од фонетските особености на овој текст може да се заклучи дека „писецот пишувал поведувајќи се по звуковата слика на текстот... Во текстови пишувани на овој начин, а не просто копирани доаѓаат

подобро до израз и графичките навици на писецот, односно на неговата школа“ (стр. 17).

На крајот од опширната студија за Вранешничкиот апостол проф. Конески заклучува дека „прототипот на нашиов ракопис бил составен така што за основа му послужил еден апракос, а дополнувањата се вршени од друг текст. Тој апракос бил по составот на четивата од типот на Охридскиот апостол. Дополнувањата пак се правени од еден текст што веќе знаел ред подновувања карактеристични за преславските текстови“ (стр. 65).

Во продолжение се дадени факсимили на сите страници од Вранешничкиот апостол (стр. 1–52). Од нив и неупатениот читател ќе се увери во тоа колку големи грижи полагаале преписувачите – калуѓери по нашите манастири да ги предадат текстовите на црковните книги најдобро што можат. Сите букви се убаво испишани, а некои почетни и богато украсени.

Зошто е драгоцен Вранешничкиот апостол, впрочем како и многу други писмени споменици настанати во Македонија, на македонска почва, во вековите пред потпаѓањето на Македонија под турска доминација? – Во нив ние имаме извонредно значајни докази за тоа какви промени настанале во нашиот народен јазик во XII–XIV век, па макар колку тој и да е малку одразен во јазикот на кој се напишани црковните книги. Таквите писмени споменици се сведоштва за културниот подем на нашиот народ во тоа време. За жал, вековите што ќе дојдат потоа се обележани со општо опаѓање на писменоста на македонските луѓе, за да се засилат пак книжевните пројави дури во втората половина на XIX век.